

УДК 803.0 - 087(73)

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863.6/27.204636>**Ольга НІТЕНКО,***orcid.org/0000-0001-73-49-4054**доктор педагогічних наук, професор,**начальник відділу мовної підготовки**Національної академії прокуратури України**(Київ, Україна) nitenko@ukr.net*

ЗАПОЗИЧЕННЯ З АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ В СУЧАСНІЙ НІМЕЦЬКІЙ СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНІЙ ЛЕКСИЦІ

У статті розглядаються новітні запозичення з англійської мови в суспільно-політичній лексиці німецької мови. У роботі подано коротку довідку з новітньої історії німецької мови; визначено чинники, які мали значний вплив на появу англіцизмів у німецькій мові трьох останніх десятиліть. Зазначено, що на початку вказаного періоду сферою використання англіцизмів були преса й публіцистика. Однак нині англійські запозичення використовуються набагато ширше як у писемному, так і в розмовному мовленні, як у друкованих, так і в електронних виданнях. Соціально-політичний аспект проникнення англо-американізмів до німецької мови детермінується й актуальною ситуацією в Німеччині – прагненням до створення мультинаціонального суспільства та іміджем «об'єднувача» Європи. У статті здійснено семантичний аналіз англійських запозичень за кількома тематичними групами: «політика», «економіка», «робота/виробничі відносини», «назви професій/посад/родів занять», «засоби масової інформації» та «соціальна сфера». Визначено особливості функціонування розглянутих лексичних одиниць, подано приклади їх вживання в реченнях, для чого використано статті з авторитетних німецьких видань – журналів “Spiegel”, “Focus”, газет “Frankfurter allgemeine Zeitung”, “Süddeutsche Zeitung” та “Die Welt”. Для тлумачення більшості англійських запозичень автор послуговувався німецьким словником іноземних слів “Duden Fremdwörterbuch”. У роботі досліджено також англійські абрєвіатури, які, постійно використовуючись у текстах друкованих та електронних засобів масової інформації, входять до політичного вокабуляру та стають надбанням широкої аудиторії мовців. На основі наведених мовних фактів у статті зроблено висновки: насамперед це той факт, що запозичення англійської лексики має наслідком не лише кількісне збагачення німецького словника, але й викликає певні зміни в його структурі.

Ключові слова: запозичення, іноземна лексика, лексема, англійська мова, німецька мова, англіцизми.

Olha NITENKO,*orcid.org/0000-0001-73-49-4054**Doctor of Pedagogical Sciences, Professor,**Head of Language Training Department**National Prosecution Academy of Ukraine**(Kyiv, Ukraine) nitenko@ukr.net*

THE ENGLISH BORROWINGS IN SOCIAL AND POLITICAL LEXICS OF MODERN GERMAN LANGUAGE

The article deals with the newest English borrowings in social and political lexics of German language. The article provides a brief reference to the recent history of the German language; the factors that have had a significant influence on the emergence of English in the German language over the last three decades have been identified. It was noted that at the beginning of this period, the field of English language use was the press and journalism. However, nowadays, English borrowing is much more widely used both in written and spoken language, both in print and electronic media. The social and political aspect of the penetration of anglo-americanism into the German language is also determined by the current situation in Germany – the desire to create a multinational society and the image of a “unifier” of Europe. The article deals with semantic analysis of English borrowings by several thematic groups: “politics”, “economics”, “work/ industrial relations”, “professions/positions/occupations”, “media” and “social sphere”. The peculiarities of the functioning of the lexical units are determined, examples of their use in sentences are given, for which the articles from reputable German editions – Spiegel, Focus, Frankfurter allgemeine Zeitung, Süddeutsche Zeitung and Die Welt. To interpret most English-language borrowings, the author used a German dictionary of the foreign language words Duden Fremdwörterbuch. The paper also explores English-language acronyms, which are constantly being used in the political vocabulary and acquiring by large number of speakers, constantly being used in the texts of print and electronic media. On the basis of the above linguistic facts, the article concludes, first of all, that the borrowing of English vocabulary results not only in the quantitative enrichment of the German dictionary, but also causes some changes in its structure.

Key words: borrowing, foreign lexics, lexem, English, German, anglicisms.

Постановка проблеми. Лексика суспільно-політичного змісту є шаром лексики з традиційно досить високим кількісним показником запозичених елементів. Так, у німецькомовних газетних текстах частка іншомовної лексики становить 10–12% від загальної кількості слів, серед неслужбових частин мови (іменники, прикметники, дієслова) цей показник сягає 17–19% (*Zweifelsfälle der Rechtschreibung: die Anglizismen*).

Аналіз досліджень. Вітчизняні та зарубіжні германісти зазначають, що нині німецька мова зазнає особливо інтенсивного впливу з боку англійської мови, насамперед її американського варіанта, що знаходить свій прояв на фонологічному, лексичному та семантичному рівнях (*Zweifelsfälle der Rechtschreibung: die Anglizismen*). Тому проблема іншомовних слів є натеper майже виключно проблемою запозичень з англійської мови. У статті розглянуто групу іншомовних лексичних одиниць, які використовуються як у ролі первинних назв денотатів (запозичення поняття і слова), так і в ролі назв, запозичених з метою вдосконалення наявної системи найменувань. За даними німецьких лінгвістів, загальна кількість англо-американізмів, які існують нині в німецькій мові, становить більше ніж 10 000 слів (Duden, 2010: 12). Із погляду історії мови цей процес є черговою хвилею масового запозичення іншомовної лексики в німецьку мову після запозичень з британського варіанта англійської мови на початку ХХ ст.

Мета статті – дослідити новітні англомовні запозичення в німецькій суспільно-політичній лексичі.

Виклад основного матеріалу. На початку 90-х років ХХ століття ситуація в питанні англіцизмів була відмінною для мовців у нових та старих федеральних землях Німеччини. Лексика в західній частині країни поповнювалась запозиченнями з англійської мови постійно починаючи з 1945 року. Велика кількість таких лексем та груп лексем ще до 1990 року стали там узуальними одиницями словникового складу та були кодифіковані в лексикографічних джерелах. Проте і вплив англіцизмів на німецьку мову в НДР був значно більшим, ніж це визнавалось офіційно, а також з огляду на спорідненість мов більшим, ніж вплив російської мови. Проте в НДР знання такої лексики було швидше пасивним або ж її використання обмежувалось вузькими рамками внутрішньогрупової комунікації. Не менш важливими чинниками було більш критичне, ніж у ФРН, ставлення до збільшення кількості англіцизмів у мові та той факт, що в НДР англійська

мова вивчалася у школах лише як друга іноземна мова після російської.

Об'єднання Німеччини в 1990 році, радикальні політичні та економічні перетворення в колишній НДР сприяли інтернаціоналізації її суспільного життя за західноєвропейським зразком. Східнонімецьким мовцям довелося за короткий час засвоювати значну кількість англіцизмів, які були запозичені із західнонімецького слововжитку й фактично мали на сході статус неологізмів. Появою такої лексики була відзначена перш за все мова преси та публіцистики, де англіцизми використовувалися як замітники – синоніми для аналогічних німецьких лексем, але також і як первинні назви для наукових та технічних нововведень, різного роду методів, продуктів виробництва тощо. Висока динаміка, якою характеризувався розвиток подій у цей період, сприяла швидкому проникненню таких лексичних інновацій майже в усі без винятку сфери комунікації в нових німецьких землях. Стрімке збільшення кількості англіцизмів у східнонімецькому слововживанні, викликане суспільно-політичними перетвореннями, та явище масового використання англіцизмів у межах всього німецькомовного ареалу дає змогу розглядати цей процес як одну з актуальних тенденцій перш за все кількісного розвитку сучасної німецької мови.

Запозичення лексики англійського походження в німецьку та інші європейські мови детермінується такими чинниками, як значний політичний та економічний авторитет США як супердержави на міжнародній арені та особливий статус англійської мови як мови міжнародного спілкування. Особливо активно використовуються слова англійського походження в галузі техніки, засобів масової інформації, реклами, моди, торгівлі, у мові суміжних наукових дисциплін, політики, спорту тощо. Вхідженню англіцизмів сприяє, крім того, широкомасштабний експорт продуктів сучасної американської масової культури, під час якого завдяки надзвичайній атрактивності так званого американського способу життя нові речі, поняття та явища запозичуються разом зі своїми назвами. Цьому своєю чергою часто сприяє двомовність сучасних носіїв німецької мови, оскільки індивідуальна культурна двомовність може бути каналом мовних контактів. Якраз завдяки двомовності й через переклади впливають зараз одна на одну великі мови сучасної цивілізації. Крім того, запозичення також мають значний прагматичний потенціал (*Zweifelsfälle der Rechtschreibung: die Anglizismen*). Соціально-політичний аспект проникнення англо-американізмів до німецької мови

детермінується й актуальною ситуацією в країні – прагненням до створення мультинаціонального суспільства та іміджем «об'єднувача» Європи.

У результаті проведеного аналізу актуальних текстів – матеріалів німецької преси, науково-популярних видань, інтернет-видань тощо, було виявлено групу сучасних запозичень, які різняться за ступенем їх новизни та функціями, які вони виконують у німецькій мові. Багато таких слів ще не відмічені в словниках, наприклад, у словнику Дуден (*нім.* Duden). Інші вживаються сьогодні вже в нових значеннях, відмінних від тих, у яких вони були колись запозичені. Цю лексику можна умовно поділити на кілька тематичних груп. Спочатку розглянемо групу «політика»:

der Goodwill – прихильність, доброзичливість, добра воля; das/der Overkill – ядерний потенціал для багаторазового знищення противника; der Hardliner – прихильник жорсткої лінії в політиці; das Fundraising – збір пожертвувань (на благодійні цілі); das Pairing – партнерські відносини, тактика (наприклад, представників різних партій у парламенті); das Peaskeeping – збереження миру; das Meeting – зустріч; спортивний захід (у незначних масштабах); das Briefing – коротка офіційна розмова з метою інформування.

Також комбінації лексем: Political Corractness – політична коректність; der Elder Statsman – досвідчений політичний діяч; das Cruise-Missile – крилата ракета; die Pressure-Group – лобі, впливова група, що виявляє тиск на уряд; die Round-table-Konferenz – конференція за круглим столом; die Black Power – рух північноамериканських чорношкірих громадян проти расової дискримінації; die Career Girl – жінка, головним пріоритетом якої є її кар'єра; der Downswing – (економічний) спад; Law-and-order – закон і порядок (принцип у політиці). Наприклад: “Mit der Besetzung von Law-and-orderThemen macht er die Ideologie der Rechten hoffähig” (Focus, 2019). Вираз Law-and-order-Mensch має значення «людина, яка у разі найменшого порушення іншими правил поведінки звертається до поліції чи державної влади замість того, щоб урегулювати питання більш мирним шляхом».

До групи «економіка» можна віднести:

das Merchandising – комплекс заходів, які вживаються для збуту товару; das Name-Product – дешевий продукт невідомої фірми, продукт без торгової марки; das Product Placement – розміщення, збут товару; der/das Output – обсяг продукції, що випускається підприємством; die Science-Fiction – наукова фантастика; der Crash – криза, крах; der Headhunter – той, хто перевербовує

керівних робітників конкуруючих фірм; Corporate identity – імідж фірми; das lean Management; lean Production – економний менеджмент, економне виробництво; das Newkomer-Firma – молода фірма, що вже досягла успіху; das Management-by-out – викуп підприємства його співробітниками.

Серед групи «робота/виробничі відносини» слід звернути увагу на такі слова:

der Job – робота; der Fulltime-Job – робота протягом повного робочого дня; die Job-Rotation – проходження практики в різних відділеннях фірми; das Job-Sharing – розподіл роботи між кількома співробітниками на одному робочому місці; der Job-Killer – сучасне обладнання, що зменшує кількість робочих місць; der Trainee – учень, практикант на виробництві, у фірмі; das Bossing – тиск на співробітника з боку керівництва з метою його звільнення; das Mobbing – метод інтриг та психологічного терору щодо співробітника чи підлеглого з метою його звільнення. Пор. композити: das Mobbing-Opfer; der Mobbing-Triller; das Mobbing-Telefon.

Наступна група «назви професій/посад/родів занять» стрімко зростає з кожним роком (Anglizismen in Stellenanzeigen):

der Manager – особа, яка обіймає керівну посаду на великому підприємстві/установі й має значні повноваження; der Area Sales Manager – керівник продажів у визначеній галузі; der Facility Manager – «домашній» майстер; той, хто може виконувати хатню роботу; der Floor Manager – керівник відділу великого магазину; der Health Care Management Assistant – підприємець у галузі товарів для здоров'я; der Human Resources Manager – начальник відділу кадрів; Key Account Manager – радник по роботі з важливими клієнтами; der Sales Manager – керівник із продажів; der Space Consultant – маклер, консультант із нерухомості; der Merchandiser – працівник підприємства або магазину, який слідкує за порядком продажу/збуту; der Underwriter – оцінювач ризиків у страховій компанії; der Coach – 1) спортивний тренер; 2) особа, яка на основі науково обґрунтованих методів супроводжує або надає поради співробітникам для розвитку їх професійного потенціалу; der Bank Business Management Assistant – банківський підприємець; der Back Office – відділ(ення) підприємства, працівники якого не мають контактів із клієнтами (відповідно Front Office – відділ(ення) підприємства, працівники якого мають безпосередній контакт із клієнтами); der Executive Assistant – секретар; der Fundraiser – 1) особа, яка збирає серед членів робочого колективу добровільні внески для загально необхідних/

корисних цілей (наприклад, придбання канцтоварів, яких не вистачає); 2) особа, яка збирає грошові пожертви для неурядових організацій; der Accountant – бухгалтер; der Streetworker – соціальний працівник, який піклується про наркоманів та важких підлітків за місцем їх проживання. Пор.: “Einerseits plädieren sie für härteres Durchgreifen, andererseits wollen sie auch mehr Streetworker und Sozialarbeiter” (Spiegel, 2019).

Група «засоби масової інформації» охоплює лексику, яка часто трапляється на сторінках газет та журналів як друкованих, так і електронних:

der Ghostwriter (також: Ghost-Writer) – особа, що пише для інших, але не називається як автор. Пор.: “Der Papst-Vertraute und Ghost-Writer Vittorio Messori weiß sogar, ...” (Frankfurter allgemeine Zeitung, 2019). Також лексеми die Headline – заголовки та die Hotline – прямий телефонний зв’язок.

Із групи «соціальна сфера» можна виокремити такі лексеми англо-американського походження:

blind Date – знайомство через газету, шлюбну контору чи сайт знайомств; die Connections – зв’язки, знайомство, відносини; Dink (скорочено від *англ.* Double Income No Kinds) – бездітне подружжя, де обоє працюють і багато заробляють; das (Ehegatten) splitting – обкладання високим податком подружжя, в якому обоє працюють; der Underdog – людина, обділена в соціальному плані, залежна від інших; der Customer Lifetime Value – вартість життя клієнта (під час страхування); die Peers – однолітки; chillen – остудити (у переносному значенні).

Як можна бачити з наведених прикладів, у структурному плані запозичення англіцизмів відбувається як на рівні окремих лексем, так і на рівні словосполучень. Вибір таких лексичних засобів передбачає обізнаність адресатів у сфері англійської мови, що є можливим за умов сучасної інтернаціоналізації суспільного життя та масової двомовності. Пор., наприклад: Try-and-error – метод спроб і помилок; Learning by doing – навчатись працюючи; Personal sponsoring – особисте сприй-

мання; Just-in-time – «якраз вчасно» (система поставок у сфері промисловості); Limited edition/begrenzte Auflage – обмежене видання (тираж); Human touch – людське, гуманне; Out-of-area/außerhalb des Bereichs – за межами території (простору). У сучасній німецькій мові спостерігається також процес калькування з англійської мови. Пор.: Die Geburtstagskontrolle = birth control – регулювання народжуваності, контроль за народжуваністю; Die Geld-zurück-Garantie = money-back-quarantee – гарантія повернення грошей.

Як свідчать розглянуті мовні факти, сучасний процес запозичення іншомовної лексики є здебільшого запозиченням нових назв для вже наявних понять. Сучасна німецька суспільно-політична лексика, орієнтована за змістом на проблеми міжнародного життя, поповнюється за рахунок нових інтернаціоналізмів, у тому числі англійського походження. Певну частину таких слів становлять аббревіатури, які, постійно використовуючись у текстах засобів масової інформації, входять до політичного вокабуляру різних мов та стають надбанням широкої аудиторії мовців. Це, наприклад, ECHR (= European Court of Human Rights) – Європейський суд з прав людини; das ERP (= European Recovery Program) – Європейська програма відновлення; die WTO (= World Trade Organization) – Всесвітня торговельна організація тощо.

Висновки. Таким чином, на основі наведених мовних фактів можна зробити такі висновки: 1) на сучасному етапі свого розвитку лексика німецької мови зазнає особливо інтенсивного впливу з боку англійської мови, насамперед її американського варіанта; 2) запозичення іншомовної лексики має наслідком не лише кількісне збагачення словника, але й викликає певні зміни в його структурі, наприклад, сприяє варіативності лексем, їх перегрупованню та зміні зв’язків між ними; 3) увійшовши до словникового складу мови, лексеми іншомовного походження можуть зазнавати в ній процесів архаїзації, детермінологізації, метафоризації тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Anglizismen in Stellenanzeigen. URL: <https://www.sprachenlernen24.de/blog/sprachen-der-welt-anglizismen-in-stellenanzeigen/>.
2. Die Welt. URL: <https://www.welt.de/politik/>.
3. Duden Fremdwörterbuch. 10. Auflage / Mannheim-Zürich: Dudenverlag, 2010, Bibliographisches Institut GmbH Mannheim. S. 1104.
4. Focus: Politik. URL: <https://www.focus.de/politik>
5. Frankfurter allgemeine Zeitung. URL: <https://www.faz.net/aktuell/>
6. Spiegel: Politik. URL: <https://www.spiegel.de/politik/deutschland/>
7. Süddeutsche Zeitung. URL: <https://www.sueddeutsche.de/wirtschaft>
8. Verzeichnis: Deutsch/Anglizismen. URL: https://de.wiktionary.org/wiki/Verzeichnis:_Deutsch/Anglizismen
9. Zweifelsfälle der Rechtschreibung: die Anglizismen. URL: <https://schreibszene.ch/blog/zweifelsfaelle-der-rechtschreibung-die-anglizismen>.

REFERENCES

1. Anglizismen in Stellenanzeigen [*Anglicisms in Job Advertisements*] (n.d.). Retrieved from: <https://www.sprachenlernen24.de/blog/sprachen-der-welt-anglizismen-in-stellenanzeigen/> [in German].
2. Die Welt [*The World*] (2019). Retrieved from: <https://www.welt.de/politik/> [in German].
3. Duden Fremdwörterbuch. [*Duden Dictionary of Foreign Words*] (2010). Mannheim-Zürich [in German].
4. Focus: Politik [*Focus: Politics*]. Retrieved from: <https://www.focus.de/politik> [in German].
5. Frankfurter allgemeine Zeitung [*Frankfurter General Newspaper*]. Retrieved from: <https://www.faz.net/aktuell/> [in German].
6. Spiegel: Politik [*Mirror: Politics*]. Retrieved from: <https://www.spiegel.de/politik/deutschland/> [in German].
7. Süddeutsche Zeitung [*Southern German Newspaper*]. Retrieved from: <https://www.sueddeutsche.de/wirtschaft> [in German].
8. Verzeichnis: Deutsch/Anglizismen [*Directory: German/Anglicisms*]. Retrieved from: https://de.wiktionary.org/wiki/Verzeichnis:_Deutsch/Anglizismen [in German].
9. Zweifelsfälle der Rechtschreibung: die Anglizismen [*Cases of Doubt of Spelling: Anglicisms*]. Retrieved from: <https://schreibszene.ch/blog/zweifelsfaelle-der-rechtschreibung-die-anglizismen> [in German].